

ТОРЖИШЧЕ - ПИЈАЦА

Припрема: Др Војин Дреновац

Београд је почетком 19. века имао изглед типично турске паланке, нечисте, са тесним неправилним улицама, ниским кућама од бондрука, пространим баштама и бројним чесмама. После другог српског устанка почео се постепено насељавати и у време оснивања првог пазаришча 1824. године бројао је 5000 житеља. Пре оснивања сталне пијаце само продавнице меса и рибе имале су своје стално место. Да би се изашло у сусрет београдским житељима установљено је 12. јула 1824. године на простору од "Мензулане до пута Стамбол-капијског покрај дућана Наума Ичка" прво торжишче. Како је пијаца била сувише близу тврђаве, премештена је после четири дана онде где је данас Капетан-Мишино здање на Студентском тргу. На том месту остала је све до великог пожара у лето 1927. године када је пресељена у Господар-Јованову улицу и названа Јовановом пијацом.

О установљењу те прве пијаце постоје два акта Народне Канцеларије, од 13. и 19. јуна 1824. године упућена од стране кнезова кнезу Милошу Обреновићу. У првом акту каже се: "Јучер звали су нас на Мешћему, и кад дођосмо тамо бејаше Алај-бег, Топши-баша и друге главније Ерлије и спахије. Подоста и Еснафа бакалскога. Сви Срби и Турци, и топције по разговору нађоше за добро да се учини у Београду једно Пазариште, или Торжишче (пијаца) и за ово Торжишче изабраће место на Калемегдану од Мензулане до пута Стамбол-капијског покрај дућана Наума Ичка. Ово пазаришче донеше највише због топција. Они и у оближња села око Београда иду и сами воће и проче беру и људима којекакве напасти чине, откуд многе селске тужбе произилазе. За место пазаришча представили су везиру и везир је све одобрио, више речено место за Торжишче допустио, и ни топцијама, ни другима да није слобод-

но иза капија, и у вароши по сокацима прекупљивати од сељака, но сваки на Торжишчу да купује и продаје. А налазимо за добро, с вашим одобренијем, да пишемо кнезу Станковићу и кнезу Живку да обзване људима у својој кнежевини за ову уредбу, како је свакому слободно и мирно у варош на овај трг донети и своје добро продавати. За осмо-треније овога дела одређени су два бакал-баше за сад: један Турчин и један Србин." У другом акту стоји: "По усановљенију Пазаришча на Калемегдану, четврти дан пре-

Студентски трг. На овом месту је била Велика пијаца и Главна полиција

месте га на место куд је било у време Карађорђево.

Торжишче или Велика пијаца било је једино београдско пазариште до наредбе управника вароши Београда Михаила Барловца обзнањем 7. октобра 1866. године. По тој наредби "у вароши Београду постоје три места за посведневне пијаце: код Теразијеске чесме, код Главне полиције и код Батал-цамије. За посведневне потребе житељства биће на продају:

1. На Теразијама само они производи који служе за јестиво, но

тако да се исти производи на овом месту продају само с ногу из котарица, с колица удешених за то, клупа или столова који 1/3 фата од земље узвишени бити имају. Као до сада са земље не сме се ништа продаји излагати. Међу производе који ће свако имати продавати долазе разна јестива, зелен, воће, брашно, живина, смокве итд.

2. На простору испод Главне полиције продаваће се они исти производи који се по тачки првој продавати могу на Теразијама, но тако да се на исто месту могу производи

кућама.

5. Пијаце пред Главном полицијом и код Батал-цамије отворене су сваки дан од јутра до мрака. На Теразијама пак може бити отворена сваки дан само од јутра па до два сата после подне.

Коцком се одређују места пиљарима и пиљарницама за Теразијску и пред Главном полицијом пијацу. Пиљари да одржавају место и чистоћу.

У току 19. века основано је још неколико пијаца, од којих ћемо поменути Топцијску пијацу на Хајдук-Вельковом венцу, Мали пијак на Сави и Пијацу на Цветном тргу, основану 1885. године од "Друштва за улепшавање Врачара".

Велики пијак (код Главне полиције) по опису једног хроничара, шездесетих година пружао је врло живописну слику. Ту су се сретале турске заптије и низами са фесовима, турске хаџије, хоце и муфтије у чалмама, хануме у ферецама, стари Јевреји са дугим брадама и у још дужим кафтанима, јеврејске жене са шареним и свиленим марамама обавијеним око феса покривеног црном кићанком, Гркиње и Цинцарке убраћене, са дугим зулуфима и узаним антеријама, грађани у широким чакширима и ћурчету, са фесом на глави, жандарми и војници у својим униформама, попови у црним мантијама и са камилавкама на глави, српске жене у фистану и либадету, са фесом и шамијом. И цео тај разноврстан свет мувао се око пијачних тезги погађајући се са ситним продавцима животних намирница.

На простору некадашње Велике пијаце подигнут је парк који украшавају споменци Доситеја Обрадовића и Јосипа Панчића.

Користићем материјал:

Из старог Београда - Живорада Јовановића
У следећем броју: Прва купатила на Сави

rekla da nacra kruške. Učiteljica je – sa suzama priča ovaj bolni detalj teta Kosara – moju Nadicu vodila iz razreda u razred sa okačenom tablom oko vrata, da pokaže kako je reakcionarsko dete glupo. Eto koliko su daleko išli ti ljudi iz tog vremena. Mada nije bilo samo loših iskustava. Imam i par pozitivnih slučajeva sa komunistima. Neki Ivo Radulović, koji je bio oženjen Valjevkom, kad god je video Nadicu uvek bi joj dao parče hleba, jabuku, čokoladicu. Takođe sam, mnogo kasnije imala problem za dobijanje pasoša, pošto sam bila osuđivana, ali mi je Bata Munić pomogao da dobijem pasoš.

- Otac je po izlasku s'robije, s 'obzirom da više nismo imali ništa, tražio penziju jer smo svi mi još bili u zatvoru, kako bi nam slao pakete, ali nije dobio – nastavlja svoju priču gospođa Kosara -

Onda je predao molbu za nas, da nas oslobode, ali su i to odbili. Zatim je usledila amnestija, za sve koji su mobilisani do 31. decembra 1944. godine i to nas je spasilo.

U zatvoru je bila godinu i po dana, njena majka takođe, a brat i otac po dve godine. Svi su bili u Požarevcu, osim brata, koji je bio u zeničkom zatvoru i oca, koji je iz Požarevca kasnije premešten u Niš.

Po izlasku iz zatvora živela je u Valjevu, zatim u Beogradu. U oba grada imala je fotografsku radnju pod imenom Kosara. Sa suprugom je jedno vreme živela u Beču, gde je on bio predstavnik JAT-a, a kada su ga prebacili za Egipat, ona je ponovo otišla sa njim i povelala sina Zorana, koji se u i školu upisao.

Nije odlazila u svoju zemlju 28 godina.

- Prvi put sam otišla u svoju zemlju

sa Kolom srpskih sestara 1992. godine. Od familije više nemam nikoga tamo. Imam moje robijaše i nekoliko školskih drugarica i drugova u Beogradu i Valjevu. Sve njih pomažem svakog meseca, šaljem po malo, jer ni moja penzija nije velika, ali obavezno po 20-30 dolara dobiju od mene, jer znam da se tamo teško živi. Mnogi su već umrli, a većina njih je u staračkim domovima. Prošle godine mi je umro jedan školski drug, a pre toga su mi umrle dve školske drugarice. I sada, dok čitate ove redove, teta Kosara je ponovo u Srbiji. Krenula je 2. jula i otišla da obiđe svoj rodni grad i prijatelje. Poželeli smo joj srećan put i lep provod u njenom rodnom Valjevu, u koje je pre par godina odvela celu svoju familiju odavde, a njena familija sada ima trideset i šest članova na ovim prostorima.

Na naše pitanje za savet kako da očuvamo mladi duh i zdravo telo, teta Kosara odgovara:

- Da puno radite i da ste uvek u veselom društvu, tako da nikada ne budete natmureni nego uvek nasmejani - kaže teta Kosara – Ja ležem u 5. ujutru, u pola 9 ustajem i idem na posao. Po ceo dan radim, a kada dođem kući noću ja čitam do jutra, jer ne mogu da zaspim odmah.

Kod Damnjana u "Burbonu" je teta Kosara najduže radiala, tu je i sada, a tu je i svoj 85. rođendan proslavila. Tri puta je Damnjan otpuštao i vraćao na posao ponovo. Oni su sada kao porodica. Pitamo je da li ponekd iz hobija kocka i da li odlazi na brod - kasino?

- Ne često, jer nema ko da me vozi, ali kada nađem prevoz ja idem. To je moja zabava.